

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΔΒ΄ ΕΦΟΡΕΙΑ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ & ΚΛΑΣΙΚΩΝ
ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ
ΉΠΕΙΡΟΣ - ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑ**

Θ Ε Α Τ Ρ Ο Γ Ι Τ Α Ν Ω Ν

ΧΟΡΗΓΙΚΟΣ ΦΑΚΕΛΟΣ

Καλλιόπη Πρέκα-Αλεξανδρή
Διδάκτωρ Αρχαιολογίας και Ιστορίας της Τέχνης
Επίτιμη Διευθύντρια της Εφορείας Εναλίων
Αρχαιοτήτων
Αθήνα 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A. Εισαγωγικό Σημείωμα	σελ. 3
B. ΓΙΤΑΝΑ. Περιγραφή αρχαιολογικού χώρου	σελ. 4
Γ. ΘΕΑΤΡΟ: Περιγραφή μνημείου	σελ. 9
Δ1. ΘΕΑΤΡΟ: Κατάσταση διατήρησης μνημείου και πρόταση ανάδειξης	σελ. 12
Δ2. ΘΕΑΤΡΟ: Περιγραφή εργασιών και Προϋπολογισμός	σελ. 16

A. Εισαγωγικό Σημείωμα

Η παρούσα εισήγηση αφορά στα Γίτανα, μία από τις σημαντικότερες πόλεις της Θεσπρωτίας, αλλά και της Ηπείρου γενικότερα, κατά την ελληνιστική περίοδο. Η δεύτερη -κατά χρονολογική σειρά- πρωτεύουσα της αρχαίας Θεσπρωτίας και μία από τις έδρες του Κοινού των Ηπειρωτών και των Θεσπρωτών, αποτελούν σήμερα έναν από τους μεγαλύτερους, επισκέψιμους, αρχαιολογικούς χώρους του σύγχρονου, ομώνυμου Νομού.

Προτάσσεται μία σύντομη περιγραφή της αρχαίας πόλης, που επικεντρώνεται κατά βάση στην παρουσίαση των σημαντικότερων οικοδομημάτων-μνημείων της που αποκαλύφθηκαν και έχουν μέχρι σήμερα ερευνηθεί: το Πρυτανείο, τα Κτίρια Β, Γ, Ε (Ιερό;), Στ (εργαστηριακοί χώροι;), τη Βόρεια Στοά της Αγοράς, το λεγόμενο Μικρό Ναό και το Θέατρο. Ακολουθεί η πρόταση χρηματοδότησης, ορίζοντας τις πρωτεύουσες εργασίες που βρίσκονται σε εκκρεμότητα και προβλέπονται να υλοποιηθούν στο άμεσο χρονικό διάστημα.

Μέσα από την ολοκλήρωση της έρευνας θα αναδειχθεί η ιδιαίτερη σημασία των Γιτάνων, της μοναδικής -μέχρι σήμερα πόλης της αρχαιότητας- στην οποία έχει αποκαλυφθεί μέρος του δημόσιου αρχείου που αυτή τηρούσε.

ΓΙΤΑΝΑ

Β. Περιγραφή αρχαιολογικού χώρου

Βορειοδυτικά του σημερινού Νομού της Θεσπρωτίας, σε μία περιοχή η οποία κατά την αρχαιότητα ανήκε στη χαονική, αρχικά, και θεσπρωτική¹ από τον 4^ο αι. π.Χ., Κεστρίνη (ή αλλιώς Καμμανιά²), είναι ορατά τα ερείπια αρχαίας τειχισμένης πόλης³, γνωστής με το όνομα Γκούμανη. Η πόλη είναι χτισμένη σε διάφορα επίπεδα -που κυμαίνονται από 30 έως 183 μέτρα πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας- στη νοτιοδυτική πλαγιά του γυψολιθικού βουνού Βρυσέλλα, στη δεξιά όχθη του ποταμού Καλαμά (αρχ. Θύαμης), κοντά στη συμβολή του με τον Καλπακιώτικο χείμαρρο.

Εικ. 1. Γίτανα. Αεροφωτογραφία της αρχαίας πόλης

¹ Σ. Δάκαρης, Οι γενεαλογικοί μύθοι των Μολοσσών, Αθήνα 1964, σ. 40, σημ. 1. Σ. Δάκαρης, Θεσπρωτία. Αρχαίες Ελληνικές Πόλεις, 15, Αθήνα, 1972

² A. Meineke (ed.), *Stephanos of Byzantium*, ΕΘΝΙΚΩΝ, Chicago 1992 (Berlin 1849), στη λέξη Καμμανιά. Βλ. επίσης P. Cabanes, A propos des Kammanoï, *Revue de Philologie* 61 (1987), p. 49-56

³ Για την περιγραφή των ερειπίων αυτών βλ. Φ. Πέτσας, ΑΕ 1952, παραρτ. σ. 13-14. Hammond, Epirus, 1967, σ. 83-84. Lepore Ettore, Epiro, *Ricerche sull' Antico Epiro*, Napoli 1962, σ. 122, σημ. 15. AJA, 65, 196, σ. 302.

Η αρχαία γραπτή παράδοση -Πολύβιος (27, 16, 5), Λίβιος⁴ (42, 38, 1)-, σε συνδυασμό με επιγραφικές μαρτυρίες και τα πορίσματα των πρόσφατων ανασκαφικών ερευνών -κείμενο απελευθερωτικού ψηφίσματος που βρέθηκε⁵ στο χώρο της Αγοράς⁶ και χρονολογείται στο β' μισό του 4^{ου} αι. π.Χ.- επιτρέπουν την ταύτιση της προαναφερθείσας θέσης με την αρχαία Γιτάνη⁷.

Και ενώ σε ό,τι αφορά τη θέση της πόλης και το ρόλο που αυτή διαδραμάτισε ως η δεύτερη -κατά χρονική σειρά- πρωτεύουσα της αρχαίας Θεσπρωτίας και μία από τις έδρες⁸ του Κοινού των Ηπειρωτών και των Θεσπρωτών⁹, υπήρξε ομοφωνία ανάμεσα στους ερευνητές, διαφορετικές ήταν οι απόψεις που διατυπώθηκαν σχετικά με το όνομα της πόλης¹⁰. Η ανεύρεση, ωστόσο, κατά την ανασκαφική έρευνα δημόσιου κτιρίου (Πρυτανείο), πλήθους πήλινων σφραγισμάτων, κάποια από τα οποία φέρουν επιγραφή με το όνομα *GITANA*, επιβεβαιώνει την ταύτιση του ονόματος με το σωζόμενο από τη φιλολογική παράδοση.

Η ίδρυση της πόλης τοποθετείται στο β' μισό του 4^{ου} αι. π.Χ., εποχή που συμπίπτει με την προσάρτηση -από τους Θεσπρωτούς- της Κεστρίνης, της περιοχής όπου αυτή οικοδομήθηκε. Η κατοίκησή της συνεχίστηκε κατά τους ελληνιστικούς χρόνους, φαίνεται όμως ότι, όπως και περισσότερες από εβδομήντα ηπειρωτικές πόλεις, καταστράφηκε από τους Ρωμαίους και εγκαταλείφθηκε οριστικά το 167 π.Χ. Στη σύντομη ιστορική της διαδρομή, η πόλη γνώρισε σημαντική πολιτική, οικονομική και εμπορική ανάπτυξη, χάρη στην προνομιακή θέση της, από άποψη φυσικής προστασίας και κάλλους, αλλά και άμεσης πρόσβασης προς τους φυσικούς πόρους της περιοχής. Ο πλωτός, κατά την αρχαιότητα, Καλαμάς, από τις εκβολές του στο Ιόνιο μέχρι και το ύψος των Γιτάνων, εξασφάλιζε την πρόσβαση στη θάλασσα, αλλά και τον έλεγχο των χερσαίων και ποτάμιων οδών, διαμέσου των οποίων η πόλη είχε επαφή με το εσωτερικό της Ηπείρου.

⁴ *Marcus et Alibi ad Gitana, Epiri oppidum, decem "milia a" mari cum escederent...*

⁵ Σ. Δάκαρης, Θεσπρωτία, Αθήναι 1972, σ. 36. L'Illyrie meridionale et l'Épire dans l'Antiquité, Actes du colloque international de Clermont-Ferrand (22-25 Οκτ. 1984), σ. 75, εικ. 6

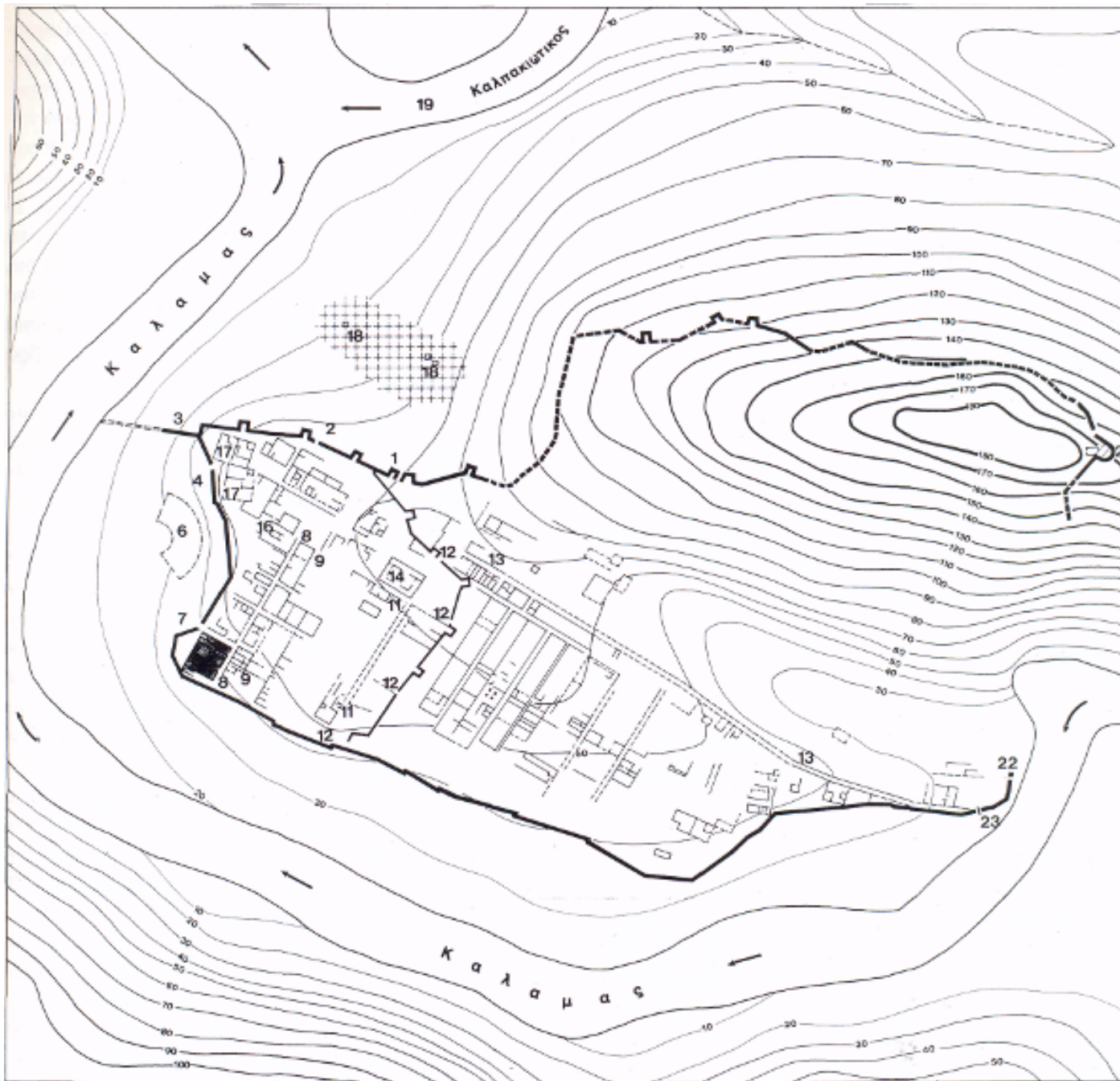
⁶ Δάκαρης, Θεσπρωτία, σ. 86, παραγρ. 252. B.C.H., 85, 1961, σ. 733-73, A.J.A., 65, 1961, σ. 302

⁷ Ευαγγελίδης, Α.Ε. 1953-4, σ. 102. Δάκαρης, ό.π., 42.38.1 Lepore Ettore, Epiro, Ricerche sull' Antico Epiro, Napoli 1962, σ. 122, σημ. 15. AJA, 65, 1961, σ. 302. Hammond, Epirus, 1967, p. 626

⁸ SGDI 1370 Livius 42.38.1. Walbank, A historical commentary on Polybius, III, Oxford 1975, σ. 317. Ευαγγελίδης, Α.Ε. 1953-4 (Α') σελ. 99-103

⁹ Δάκαρης, Θεσπρωτία, σ. 85-86. Α.Δ. 16 (1960), Χρονικά, σ. 207. S.G.D.I., 1370 (περί του ψηφίσματος εκ της Δωδώνης που αναφέρεται στο κοινό των Θεσπρωτών)

¹⁰ Βλ. σχ. Πολύβιος, 27.16.5. Δάκαρης, Θεσπρωτία σ. 36. Walbank, A historical commentary on Polybius, III, Oxford 1975, σ. 317. L. Mus (42.38.1), Krascheninnikov, Hermes, 37, 1902, σ. 490. Hammond, ό.π. σ. 651

1. Κύρια πύλη
2. ΒΔ πύλη
3. ΒΔ εξωτερικός περίβολος
4. ΒΔ πυλίδα
5. (■ ■) Ίχνη τείχους
6. Θέατρο
7. Κύρια δυτική πύλη
8. Κύριος δρόμος
9. Δρόμος
10. (= =) Πιθανό τείχος
11. Δρόμος
12. Πύλες Ακρόπολης
13. Λιθόστρωτος δρόμος
14. Κτίριο Β
15. (= = =) Δρόμος
16. Μικρός Ναός
17. Κτίριο Γ
18. Νεκροταφείο
19. Πιθανή θέση αρχαίας γέφυρας
20. (= = =) Πιθανός δρόμος
21. ΝΑ κυκλικός πύργος & πυλίδα
22. Ίχνη πύλης
23. Αγωγός
24. (■) Υπάρχον τείχος
25. (■■) Χώρος ανασκαφής-Πρυτανείο

Σχέδιο 1. Γίτανα. Τοπογραφικό σχέδιο της πόλης και της θέσης της

Αν και χτισμένη σε φυσικά οχυρή θέση, η πόλη περιβλήθηκε με ισχυρό πολυγωνικό τείχος, μήκους 2400μ., ενισχυμένο κατά διαστήματα με πύργους, οχτώ ορθογώνιους και έναν ημικυκλικό. Επιπλέον προστασία εξασφάλιζε προτείχισμα που ξεκινούσε από τη βορειοδυτική γωνιά του τείχους και κατέληγε στον ποταμό.

Η εντός των τειχών πόλη, ακολουθώντας τη φυσική διαμόρφωση του εδάφους, αναπτύχθηκε σε διαφορετικά άνδηρα, ενώ ένα ισχυρό εσωτερικό τείχος -διατείχισμα-, μήκους 3.15μ., με κατεύθυνση περίπου Α-Δ, τη διαχωρίζει σε δύο μεγάλους τομείς. Στον εκτεταμένο δυτικό τομέα αναπτυσσόταν μεγάλο μέρος της δημόσιας και θρησκευτικής ζωής, ενώ στον ανατολικό κυρίαρχη θέση καταλαμβάνει η Αγορά.

Εικ. 2. Το πολεοδομικό σύστημα στο νοτιοδυτικό τμήμα της πόλης

Με εξαίρεση τη νότια κλιτύ του λόφου της πόλης, όπου λόγω της έντονης κατωφέρειας δεν έχουν διαπιστωθεί θεμέλια κτισμάτων, η υπόλοιπη τειχισμένη έκταση παρουσιάζει πυκνή δόμηση, με σαφώς οργανωμένο πολεοδομικό σχέδιο. Δρόμοι πλάτους 4-6μ. συναντούν κάθετα ενδιάμεσους στενότερους, και όχι πάντα ευθύγραμμους, δρόμους, σχηματίζοντας επιμήκεις ή τετράγωνες οικοδομικές νησίδες. Ένας κεντρικός, πλακόστρωτος δρόμος, διασχίζοντας την πόλη από βορειοδυτικά προς νοτιοανατολικά, οδηγεί εκτός των τειχών, στην περιοχή του Θεάτρου.

Διαχρονικά ορατά θεμέλια και το κατώτερο τμήμα τοίχων φαίνεται ότι ανήκουν τόσο σε ιδιωτικά, όσο και σε δημόσια κτίρια. Μέχρι σήμερα έχουν εν μέρει μελετηθεί -χωρίς να έχει ολοκληρωθεί η έρευνά τους- πέντε κτίρια, τα Κτίρια Α (το Πρυτανείο), Β, Γ, Ε και Στ, ο λεγόμενος Μικρός Ναός, τμήμα της Αγοράς με τη βόρεια Στοά και εν

μέρει, έξω από τείχος, το Θέατρο. Μεμονωμένες, τέλος, έρευνες έχουν γίνει στο εκτός τειχών νεκροταφείο της πόλης¹¹.

---

¹¹ Εξωτερικά της βόρειας πύλης του τείχους, κατά μήκος του σύγχρονου δρόμου που οδηγεί προς τη συμβολή του Καλαμά με τον Καλπακιώτικο και, εν συνεχεία, προς το σημερινό παροχτευτικό φράγμα, εντοπίστηκε το ελληνιστικό νεκροταφείο των Γιτάνων. Εκτείνεται σε μήκος δύο περίπου χιλιομέτρων και έχει ερευνηθεί μόνο περιστασιακά και σε πολύ μικρή έκταση, κατά τα έτη 1995, 1996, 1997. Καλλιόπη Πρέκα-Αλεξανδρή, ΑΔ 50 (1995), Χρονικά, σ. 440-442, ΑΔ 51 (1996), Χρονικά, σ. 416-417, ΑΔ 52 (1997), Χρονικά, σ. 610-611

Γ. ΘΕΑΤΡΟ: Περιγραφή μνημείου

Δυτικά της πόλης, εκτός τειχών, χτισμένο στο κατώτερο επίπεδο του οικισμού, σε υψόμετρο 15,00μ. πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας, βρίσκεται το Θέατρο¹² των Γιτάνων (Σχ. 1, αρ. 6). Προστατεύεται βόρεια από το προτείχισμα, ανατολικά και νοτιοδυτικά από το τείχος και δυτικά από τον Καλαμά, προς τον οποίο και είναι προσανατολισμένο. Μέχρι σήμερα η αρχαιολογική έρευνα¹³, χωρίς να έχει ολοκληρωθεί, έχει αποκαλύψει τμήμα του λίθινου κοίλου, την ορχήστρα και τη σκηνή.

Το κοίλο, κατασκευασμένο σε βραχώδη πλαγιά, έχει σχήμα μικρότερο του ημικυκλίου, όπως το μικρό θέατρο της Κασσώπης, με μέγιστη διάμετρο 65,00μ. και ελάχιστη 24,00μ. και ύψος 10,00μ. Ένα διάζωμα το διακρίνει σε δύο τμήματα, ενώ τέσσερις κλίμακες το διαιρούν σε πέντε κερκίδες, στις οποίες θα πρέπει να προστεθούν δύο ακόμη που φαίνεται να υπήρχαν στα δύο άκρα, εκατέρωθεν, με 28 σειρές εδωλίων, στη θέση τους ή ελαφρώς μετατοπισμένα.

Εικ. 8. Το Θέατρο

¹² Καλλιόπη Πρέκα-Αλεξανδρή, ΑΔ 52 (1997), Χρονικά, σελ. 614-617

¹³ Για την ανασκαφή του κοίλου χαράχθηκε ακτινωτός κάνναβος, σε συσχετισμό με τις διαφαινόμενες γραμμές χάραξης του μνημείου, ενώ για την ανασκαφή της σκηνής και του υπόλοιπου (πλην του κοίλου) τμήματος του Θεάτρου ορίστηκε κάνναβος τετραγωνικός.

Τα εδώλια είναι κατασκευασμένα από ανεξάρτητους, ορθογώνιους ή παραλληλεπίπεδους ασβεστόλιθους ή από ασβεστοκονίαμα, προσαρμοσμένο στο λαξευμένο βράχο, κατά τον οικονομικό τύπο, σύμφωνα με τον οποίο, τα καθίσματα κατασκευάζονται χωριστά από το χώρο στον οποίο πατούν τα πόδια των θεατών και καθένα αντιστοιχεί σε χώρο για δύο περίπου άτομα. Μπροστά και σε απόσταση 0,35μ. από κάθε σειρά εδωλίων, σχηματίζεται διάδρομος διανομής, κατασκευασμένος από μικρές πλάκες τιτανόλιθου, που έχει πλάτος 0,35μ. και βρίσκεται 0,05-0,10μ. χαμηλότερα από την επιφάνεια του προηγούμενου εδωλίου.

Το σύνολο σχεδόν των εδωλίων φέρουν χαραγμένα στην πρόσθια πλευρά τους ανθρωπωνύμια, ανάμεσα στα οποία, αν και χρήζουν καθαρισμού, διακρίνονται τα ονόματα Μενέδαμος, Φιλίστα, Χαροπίδας, Πausανίας, Τιμόδαμος, Αντίνοος, Αλέξανδρος, Κέφαλος, Δόκιος, Νικόμαχος, Νικόστρατος κτλ.

Θρόνοι προεδρίας δεν αποκαλύφθηκαν και πιθανώς, το σκοπό αυτό εξυπηρετούσε η πρώτη σειρά εδωλίων, όπως και σε άλλα λίθινα θέατρα (στο Θορικό, στους Δελφούς, στη Μαντινεία, στην Ερέτρια, στο Μικρό Θέατρο της Αμβρακίας κτλ.).

Η ορχήστρα έχει κατασκευαστεί, σύμφωνα με τις αρχές του Βιτρούβιου, ως πλήρης κύκλος με εγγεγραμμένο τετράγωνο οι πλευρές του οποίου είναι παράλληλες προς τους κύριους άξονες του θεάτρου, ενώ το κυκλικό τμήμα της, προς το μέρος της σκηνής τέμνεται από το προσκήνιο. Το δάπεδό της συνίσταται από πατημένη λατύπη και χώμα.

Η σκηνή, μία ορθογώνια κατασκευή μήκους 15,50μ. και πλάτους 5,50μ., φαίνεται - χωρίς να έχει ολοκληρωθεί η μελέτη και η βιβλιογραφική τεκμηρίωση των αρχιτεκτονικών ευρημάτων- ότι διατηρεί τη χαρακτηριστική αρχιτεκτονική τυπολογία των θεάτρων του ελλαδικού χώρου, γενικά, και του ηπειρωτικού, ειδικότερα. Κατασκευάστηκε εξ αρχής λίθινη, στην τοιχοδομία της υιοθετήθηκε το πολυγωνικό σύστημα και το δάπεδό της αποτελείται από πατημένο χώμα και λατύπη. Στο μέσο περίπου του οπίσθιου τοίχου της άνοιγμα, μήκους 1,20μ. και πλάτους 0,50μ., εξυπηρετούσε προφανώς στην είσοδο ή και αποχώρηση των ηθοποιών από το χώρο της σκηνής χωρίς να γίνονται αντιληπτοί από το κοινό.

Στην πρόσοψη της σκηνής υπήρχε σειρά επτά ορθογώνιων πεσσών, για την στήριξη, πιθανόν, και του άνω ορόφου. Οι πεσσοί, που διατηρούνται μόνο στο κατώτερο μέρος, ανήκουν στον πεπλατυσμένο τύπο που συναντάται ευρέως στην Ήπειρο και φαίνεται ότι διατηρήθηκε επί μακρόν. Παρόμοιοι απαντούν στο οικοδόμημα Δ στη Δήλο, στο Ηρώον της Καλυδώνας του 2^{ου} αι. π.Χ., στην Κασσώπη, στην Επίδαυρο και αλλού. Στην πεσσοστοιχία αντιστοιχούσαν τρία θυρώματα στον

άνω όροφο, που υποδήλωναν εσωτερικό χώρο για τις σκηνές των έργων που διεξάγονταν εντός των ανακτόρων.

Ο στυλοβάτης του προσκηνίου, μήκους 15,50μ. και πάχους 0,50μ., αποτελείται από 15 ασβεστολιθικές πλάκες με τóρμους, για την ένθεση εμπολίων προς έδραση δώδεκα μονολιθικών, αρράβδωτων ημικίωνων, όπως τεκμηριώνεται από την αποκάλυψη ενός. Βέβαιη θεωρείται και η ύπαρξη δωρικού θριγκού με λίθινο επιστύλιο, πέντε τμήματα του οποίου εντοπίστηκαν κοντά στον ημικίονα, μαζί με έξι ακόμη θραύσματα ημικίωνων και ένα λίθινο τεμάχιο με ανάγλυφη κυματοειδή γιρλάντα στην εξωτερική του επιφάνεια, από τη βάση βωμού ή της θυμέλης του θεάτρου. Το δάπεδο του προσκηνίου, από πατημένο χώμα και λατύπη, βρέθηκε αρχικά καλυμμένο με πυκνό στρώμα καύσης, από υπερκείμενη ξύλινη κατασκευή αντιστήριξης του θριγκού. Η παρουσία, τέλος, έξι ζευγών τóρμων για την ένθεση ολμίσκων-στροφέων στο στυλοβάτη του, παραπέμπει στην ύπαρξη τριών θυρών που θα εμπόδιζαν την οπτική επαφή των θεατών με το εσωτερικό της σκηνής.

Αποκαλύφθηκε, τέλος, τμήμα των παρόδων, κατά μήκος των οποίων, αναλημματικοί τοίχοι δομημένοι κατά το πολυγωνικό σύστημα, με σωζόμενο ύψος 16,00μ. ο βόρειος και 14,00μ. ο νότιος, συγκρατούν το κοίλο του θεάτρου. Η έρευνα - για την πλήρη διαμόρφωση των παρόδων- δεν έχει μέχρι σήμερα ολοκληρωθεί.

Η χωρητικότητα του θεάτρου υπολογίζεται σε 4.000 θεατές περίπου, χωρίς να προσμετρούνται όσοι θα μπορούσαν να παρακολουθήσουν τις παραστάσεις σε ξύλινα καθίσματα, από το επιθέατρο και μέχρι το τείχος. Είναι μεγαλύτερο από το θέατρο της Ελέας και του Βουθρωτού, καθώς και από τα μικρά θέατρα της Κασσώπης και της Αμβρακίας, αντίστοιχης χωρητικότητας με το μικρό θέατρο της Βύλλιδος και μικρότερο από το μεγάλο θέατρο της Κασσώπης.

Η κατασκευή του εντάσσεται με ασφάλεια στα μέσα του 3^{ου} αι. π.Χ., ενώ οι επιγραφικές μαρτυρίες των εδωλίων μπορούν να επιτρέψουν μία πιο αυστηρή χρονολόγηση, τόσο για την κατασκευή όσο και για τις φάσεις χρήσης του μνημείου. Η καταστροφή του τοποθετείται το 167 π.Χ., χωρίς να υπάρχουν στοιχεία που να δηλώνουν την επαναχρησιμοποίησή του.

Δ1. ΘΕΑΤΡΟ: ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ ΜΝΗΜΕΙΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΝΑΔΕΙΞΗΣ

Η συστηματική ανασκαφή του αρχαιολογικού χώρου των Γιτάνων, η σημαντικότερη από τις τρεις που διεξήχθησαν μέχρι σήμερα στη Θεσπρωτία¹⁴ ξεκίνησε το καλοκαίρι του 1985¹⁵. Συνεχίστηκε μέχρι και το 1997, οπότε διακόπηκε μετά από εγκύκλιο του τότε Υπουργού Πολιτισμού για την αναστολή των συστηματικών ανασκαφών των αρχαιολόγων του ΥΠ.ΠΟ.Τ. Επανενεργοποιήθηκε, όμως, το 2006 και συνεχίζεται έως σήμερα.

Την εξέλιξη της ανασκαφικής δραστηριότητας διευκόλυναν, παράλληλα, έργα υποδομής, όπως η διάνοιξη δρόμων προσπέλασης και η αποψίλωση, αλλά και διοικητικά, όπως η απομάκρυνση βοσκών από το χώρο, σε συνδυασμό με χρηματοδότηση της έρευνας στο πλαίσιο προγράμματος¹⁶, με στόχο την εκπαίδευση εργατικού και επιστημονικού προσωπικού στην ανασκαφική μέθοδο.

Τα μέχρι τώρα ανασκαφικά δεδομένα, σύμφωνα και με την προηγηθείσα περιγραφή του αρχαιολογικού χώρου, αναδεικνύουν σε πρώτο επίπεδο την επιβλητικότητα και την επιμέλεια των αποκαλυφθέντων μνημείων -πέντε κτίρια, ανάμεσά τους το Πρυτανείο, τμήμα της Αγοράς με τη βόρεια Στοά, ο Μικρός Ναός και το Θέατρο- και σε δεύτερο επίπεδο τη σημασία, τον πλούτο και το ρόλο της πόλης των Γιτάνων στον ευρύτερο ηπειρωτικό χώρο. Μόνο μέσα από την ολοκλήρωση των ερευνών, ωστόσο, και τη συνθετική μελέτη των αποτελεσμάτων τους, θα προκύψουν πλήρεις και ασφαλείς πληροφορίες για τη σημαντική αυτή θεσπρωτική πόλη και τους κατοίκους της.

Προτείνεται, ειδικότερα, η ολοκλήρωση της ανασκαφής του κοίλου και των παρόδων του Θεάτρου, καθώς και η μετακίνηση λίθων για την εξυγίανση των πρανών του, στο πλαίσιο της προετοιμασίας για την αναστύλωση του μνημείου. Απαιτείται,

---

¹⁴ Πρόκειται για την ανασκαφή του Πύργου οχυρή θέση που συγκαταλέγεται στα εδάφη της Κερκυραϊκής Περαίας (βλ. Κ. Πρέκα-Αλεξανδρή, ΑΔ 43(1988), Αθήνα 1993, σ. 353-356, σχ.10, πιν. 198γ-202) και την ανασκαφή του Τύμβου του Παραποτάμου (βλ. Κ. Πρέκα-Αλεξανδρή, όπ., σ. 349,351, σχ. 9, πιν. 198,α,β).

¹⁵ Για την ανασκαφή των Γιτάνων : Καλλιόπη Πρέκα-Αλεξανδρή, ΑΔ 44 (1989) [1995], Β2, σ. 302-308; ΑΔ 45 (1990) [1995], Β1, σ. 296-299; ΑΔ 46 (1991) [1996], Β1, σ. 272; ΑΔ 50 (1995) [2000], Β2, σ. 440-442; ΑΔ 51 (1996) [2001], Β1, σ. 414-417; ΑΔ 52 (1997) [2003], Β2, σ. 610-617. Ακόμα, Kalliopi Preka-Alexandri, 'A first presentation of three recent excavations in Thesprotia-Epirus-Greece', in: P. Cabanes (ed.), *L'Illyrie méridionale et l'Épire dans l'antiquité - II. Actes du IIe colloque international de Clermont-Ferrand, 25-27 octobre 1990*, Paris 1993, p. 103-106; Kalliopi Preka-Alexandri, 'Recent excavations in ancient Gitani', in: P. Cabanes (ed.), *L'Illyrie méridionale et l'Épire dans l'antiquité - III. Actes du IIIe colloque international de Chantilly, 16-19 octobre 1996*, Paris 1999, p. 167-169.

¹⁶ Το πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε από το ΥΠΠΟ, την ΕΟΚ και κυρίως το Νομαρχιακό Ταμείο Θεσπρωτίας, υπό την προεδρία του τότε Νομάρχη Θεσπρωτίας κ. Π. Σκαλτσά.

επιπλέον, συντήρηση της επιφάνειας των εδωλίων στην οποία έχουν χαραχτεί τα ανθρωπωνύμια, ώστε να καταστεί δυνατή η δημιουργία εκμαγείων και εν συνεχεία ο σχεδιασμός των επιγραφών. Θα ακολουθήσει η αρχιτεκτονική μελέτη του μνημείου, προκειμένου να γίνει αναπαράσταση του σκηνικού του οικοδομήματος.

Εικ. 9. Το Θέατρο

Εικ. 10. Εδώλιο με χαραγμένα δύο ονόματα
αναδεικνύουν σε μοναδικό μνημείο, που θα συμβάλει, ταυτόχρονα, στη μελέτη της προσωπογραφίας της Ηπείρου και των περιοχών εκείνων που διατηρούσαν εμπορικές ή άλλου είδους επαφές με τα Γίτανα.

Επισημαίνεται ότι το Θέατρο των Γιτάνων δεν αποτελεί μία ακόμη περίπτωση ενός αρχαίου τοπικού θεάτρου. Τόσο η θέση του, στα όρια της αρχαίας Ηπείρου με την Ιλλυρία (σημ. Αλβανία), όσο και η χάραξη αρχαίων ελληνικών ονομάτων στα εδώλια του κοίλου, το

Προτείνεται, επίσης η σχεδιαστική αναπαράσταση της στέγης, με την πήλινη κεράμωση, του Πρυτανείου, αλλά και της πρόσοψης του κτιρίου με τα δύο μνημειακά πρόπυλα. Τα τρεις χιλιάδες (3000) πήλινα σφραγίσματα, που προέκυψαν από την έρευνα του Πρυτανείου, κυρίως από το λεγόμενο δωμάτιο του Αρχείου, συγκροτούν το μοναδικό -μέχρι σήμερα- δημόσιο αρχείο μίας αρχαιοελληνικής πόλης. Τα σφραγίσματα, το «βουλοκέρι» με το οποίο σφραγιζόταν η αλληλογραφία της εποχής, εξασφαλίζοντας το απόρρητο, αλλά και την αξιοπιστία του αποστολέα της, φέρουν παραστάσεις νομισματικών τύπων της Ηπείρου ή άλλων περιοχών, αγαλματικούς τύπους, μυθολογικές παραστάσεις και διάφορες άλλες απεικονίσεις.

Εικ. 11. Σφραγίσματα με γυναικείες κεφαλές και τις επιγραφές
ΓΙΤΑΝΑ και *ΘΕΣΠΙΡΩΤΩΝ* (από αριστερά)

Σχέδιο 7. Σφραγίσματα με αετό και την επιγραφή ΜΟΛΟΣΣΩΝ, με κεφαλές Δωδωναίου Δία και Διώνης και με γυναικεία κεφαλή και την επιγραφή ΘΕΣΠΡΩΤΩΝ (από αριστερά)

Συμπληρωματικές ανασκαφικές εργασίες, προς ολοκλήρωση της έρευνας του μνημείου, απαιτούνται επίσης στο Κτίριο Στ. Η ανεύρεση μικρών υποστατών και σφηνών, στον εν λόγω χώρο, σε συνδυασμό με την υπόλοιπη κεραμική του κτιρίου παραπέμπει σε αποθηκευτική ή εργαστηριακή χρήση, η οποία θα πρέπει να συσχετισθεί με το παρακείμενο εργαστηριακό συγκρότημα εφαπτόμενα στο Πρυτανείο.

Σε όλα τα στάδια των παραπάνω προτεινόμενων εργασιών, τέλος, προβλέπεται τοπογραφική, σχεδιαστική και φωτογραφική αποτύπωση και τεκμηρίωση.

Μόνο με την ολοκλήρωση της έρευνας θα είναι δυνατή η ασφαλής ταύτιση και ερμηνεία των οικοδομημάτων της αρχαίας πόλης, αλλά και η διαμόρφωση σαφούς εικόνας για την οργάνωση, τον πολιτικό και οικονομικό-εμπορικό της ρόλο στην ευρύτερη περιοχή, καθώς και τον τρόπο ζωής των κατοίκων της. Επακόλουθα, θα επιτευχθεί η προβολή της -ως επισκέψιμος αρχαιολογικός χώρος- μέσα από τη δημοσίευση ή/και παρουσίασή του σε επιστημονικές συναντήσεις.

Δ2. ΘΕΑΤΡΟ: ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Οι εργασίες που τίθενται σε απόλυτη προτεραιότητα είναι οι εξής:

Α΄ ΦΑΣΗ:

- Ανασκαφικές αποχωματώσεις της περιοχής των Τειχών όπισθεν του θεάτρου.
- Στερέωση και αποκατάσταση της υπερκείμενης του θεάτρου οχύρωσης, έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η ασφαλής πρόσβαση στο μνημείο.
- Στερεώσεις των λίθων της ανωδομής, μετακίνηση και επαναφορά στην αρχική τους θέση των λίθων της ανωδομής που παρουσιάζουν μετακινήσεις και απόκλιση από την κατακόρυφο
- Τοποθέτηση στην αρχική τους θέση λίθων που έχουν καταπέσει και διαμόρφωση της σωζόμενης άνω επιφάνειας του τείχους για την προστασία του.

Η εκτιμώμενη δαπάνη των παραπάνω εργασιών ανέρχεται σε περίπου **100.000 ευρώ**.

- Ολοκλήρωση της ανασκαφικής έρευνας του θεάτρου, με σκοπό να καταστεί δυνατή, στη συνέχεια, η σύνταξη της μελέτης αναστήλωσης του θεάτρου, βάσει της οποίας θα πραγματοποιηθούν οι εργασίες που απαιτούνται για την αποκατάσταση του μνημείου.

Το ύψος της δαπάνης για τη διεξαγωγή των ανασκαφικών εργασιών υπολογίζεται σε περίπου **100.000 ευρώ**.

ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ Α΄ ΦΑΣΗΣ: 200.000 ευρώ

Β΄ ΦΑΣΗ:

- Μελέτη αναστήλωσης
  - Κόστος: 50.000 ευρώ
- Αναστηλωτικές εργασίες
  - Το κόστος των αναστηλωτικών εργασιών θα προκύψει μετά την εκπόνηση της μελέτης αναστήλωσης.